Middelalderen og Medeltiden

– Et dansk perspektiv på arkæologiske møder og metamorfoser

Mette Svart Kristiansen

'Middelalderen' and 'Medeltiden'. A Danish perspektiv on archaeological encounters and Metamorphosis. This brief overview introduces the emergence and development of Historical archaeology in Denmark from a personal perspective. It outlines important institutions and networks as well as some of the characteristics and aims of the discipline, and follows its development from Medieval Archaeology to Historical archaeology. Museums, universities and museum acts have all contributed to its 200 years long journey. Newly redefined as Historical archaeology the discipline has taken further steps into the future, and upcoming methodological and theoretical challenges are considered.

Perspektiver

Gennem tiden har vores fag og forskningsfelt haft forskellige navne, skiftende metoder, teorier og forskningsspørgsmål, dateringsrammer og aktører. Et fag og et forskningsfelt er altid i bevægelse og tillægges forskellige betydninger af forskellige mennesker. Så hvad skal man beskrive, når man bliver bedt om at give et billede af det historiskarkæologiske forskningsfelt i Danmark? Feltet i Danmark og de øvrige skandinaviske lande kan vist beskrives som "same same, but different". Er det først historisk arkæologi, når det benævnes som sådan? Er det et navn, et spørgsmål, et tankesæt? Og hvordan skal man indfange og formidle feltets sjæl? Man kan gøre det gennem institutionelle forankringer og studieordningsændringer, gennem skiftende antikvariske lovgivningers økonomiske og administrative rammesætning – i et top-down perspektiv. Man kan følge enkeltpersoner og deres forskellige bidrag til forskningsfeltet – i et bottom-up perspektiv (for nu at blive i en engelske fagjargon, som er blevet så

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

populær). Men så enkelt er det ikke. Et fag formes og udvikles gennem møder mellem mennesker og ideer, somme tider tilfældigt, andre gange gennem rammesatte institutionelle, nationale og internationale netværk.

I dette lille bidrag til at fange det historiskarkæologiske forskningsfelts lange udviklingshistorie i Danmark er perspektivet mit. Jeg startede som ung student på faget i 1985, arbejdede som middelalderarkæolog på arkæologiske udgravninger i 90'erne, vendte tilbage til afdelingen som underviser i 2000, og har været der siden. Jeg har været en del af fagets udvikling med forskellige roller og virkningsmuligheder som aktør. Det er derfor ikke en simpel opgave at beskrive feltets udvikling, slet ikke med de mange forskellige forståelser heraf, som følger med. Beskrivelsen her bliver en kombination af personlige og naive forståelser om faget og studiet som ung student, af beskrivende faghistorie, den uddannede arkæologs næsten antropologiske blik på egne og andres bidrag til feltets udvikling, og af lektorens arbejde med at definere kernefaglighed i en tid med økonomisk og politisk pres på universiteterne. Reflektionerne må nødvendigvis være "entagled", for nu at bruge et tidstypisk begreb.

Arkæologiske møder i studentertiden

Jeg startede midt i 80'erne med at læse middelalderarkæologi. Studiet hørte under Aarhus Universitet, og havde dengang som nu hjemme på Moesgård. Dengang hed det Afdeling for Middelalderarkæologi, men på sekretærens kontor stod stadig et stempel med fagets oprindelige navn, Lærestolen for Middelalderarkæologi, som det kom til at hedde ved oprettelsen i 1971.

Som student i 80'erne oplevede vi et middelalderarkæologisk miljø, som var ret anderledes end det, studenter er en del af i dag. Studenterarbejde på arkæologiske udgravninger var en selvfølge. Biblioteket var et vigtigt mødested mellem nye og gamle studenter, fagets undervisere og hyldevis af bøger, lige som frokoststuen, de mange udgravninger og seminarer i løbet af studietiden. Her havde man mulighed for at falde i snak med færdiguddannede middelalderarkæologer, som nu arbejdede som inspektører rundt omkring, og andre hotshots fra ind- og udland. På udgravningerne opnåede man praktisk erfaring, blev bekendt med nye metoder og så faget udvikle sig – on the trowels edge. Mange studenter fik også arbejde på de store norske byudgravninger, hvor rygterne vil vide, at de var efterspurgte for deres indgående kendskab til identifikation af genstande. Om det er rigtigt, ved jeg ikke, men det er rigtigt, at vi som studerende brugte mere tid på empiri end teori. Hver sæson tog en håndfuld afsted til Færøerne, som startede det ene vejprojekt efter det andet. I dag er det vanskeligt for de studerende at få praktisk erfaring undervejs i studietiden. En

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

Figur 1. Meta-"tyngdepunkter" set gennem de hyppigste ord i artikeltitler i perioderne 1979–85, 1986–1990, 1991–1995, 1996–2000, 2001–2006, 2015–2018. "Debatt", "medeltida", "historisk", og "arkeologi" dominerer, i de seneste numre med internationalt tvist. Data: Meta 1979–2016, 2015–2017.

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

vigtig dimension i kropsligt at erfare håndværket, at forstå faget gennem konkrete møder mellem praksis og teori, er tabt i krav om gennemførsel på normeret tid.

Og så var der "Lund". "Lund" var et særligt begreb blandt de studerende på Moesgård. I Lund talte man eksempelvis ikke om "veje", men om "kommunikationsårer", hvilket på sin egen måde og egentlig meget præcist demonstrerer forskellen mellem de to institutioner og faglige miljøer i 80'erne og 90'erne. I Lund udviklede man vidtgående hypoteser om samfund og socialstrukturer uanset empiriens størrelse og bærekraft, hvilket kunne få øjenbrynene på Moesgård til at ryge i vejret (se eksempelvis debat om kvantitative metoder i META 1980:2 mellem Lars Redin og Olaf Olsen). I flere år skiftedes hold af studerende til at krydse Øresund og mødes hos hinanden. Men den slags møder er personbårne, og efterhånden som folk kom videre i karrieren ebbede besøgene ud og blev erstattet af deltagelse i møder i det fremvoksende net af nationale og internationale seminarer og konferencer.

I Lund havde man også META, som udgjorde fronten, hvor teoretiske (overvejende svenske) klinger blev krydset og ikke mindst opfordrede til refleksion, som udtalt på svensk lyder anderledes blødt og eftertænksomt end på dansk. Den hyppige udgivelsesfrekvens gjorde det til et egnet forum for debat i en tid før sociale medier og let tilgængelig online publicering, og det var derfor også en oplagt talerstol, hvorfra fagets indre kerne og ydre rammer gennem tiden blev afprøvet, forhandlet og forandret (eks. Wienberg 2005, s. 69 med henvisninger). META var inspirerende, afsøgende nye fronter og muligheder – og selv om de to arkæologier kunne mødes om meget, så var en læsning i META for en student en rejse til en anden verden, hvor man, i mere end én betydning, talte et andet sprog. Her mødtes middelalderen med medeltiden.

Det historiskarkæologiske felt i Danmark

Det historiskarkæologiske felt består af mange forskellige fag, hvoraf nogle kan læses på Aarhus Universitet, andre i København. Aarhus er det eneste sted i Danmark, hvor man har kunnet læse middelalderarkæologi, nu som specialiseringen historisk arkæologi (omfattede tiden fra vikingetid til nyeste tid). På Københavns Universitet undervises i Forhistorisk arkæologi og Klassisk arkæologi, hertil kommer desuden Nærorientalsk arkæologi.

Ved siden af universiteterne spiller museerne en vigtig rolle for fagfeltets udvikling gennem det antikvariske arbejde og den relaterede forskning. I dag er den arkæologisk virksomhed fordelt på 27 ansvarsområder. Museerne har ca 320 ansatte til at varetage arkæologiske udgravninger, heraf udgør ca. 1/5 middelalderarkæologer/middelalder- og renæssancearkæologer. Data

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

fra museernes hjemmesider viser, at forholdet mellem forhistoriske (samt enkelte klassiske arkæologer) og middelalderarkæologer imidlertid er geografisk noget ulige fordelt. I Jylland er andelen af middelalderarkæologer ca. 35 % (i alt ca. 190 ansatte arkæologer), 75% på Fyn (ca. 20 arkæologer) og 10% i Østdanmark (Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm) (ca. 110 arkæologer). Fire ud af landets fem museer uden mindst én middelalderarkæolog er beliggende i Østdanmark. Selv om museernes opgørelser kan være baseret på lidt forskellige kriterier, viser de dog en skæv fordeling, som afspejler regionale mobilitets-, netværks- og rekrutteringsmønstre fra henholdsvis Aarhus og Københavns universitet. Man kan spekulere i om, og i så fald hvordan, det begrænsede tilstedevær af middelalderarkæologer i Østdanmark har betydning for den måde, de antikvariske opgaver løses på, men det kræver mere detaljerede studier. Man kan i hvert fald konstatere, at målet med at opnå en større faglig dækning gennem de senere års sammenlægning af de mange små museer til større enheder ikke er nået endnu, i hvert fald hvis arkæologernes uddannelsesbaggrund er et parameter.

Feltets etablering og udvikling på museerne og som universitetsdisciplin er beskrevet flere gange, senest i forbindelse med fejringen i 2011 af fagets 40 år som universitetsfag på Aarhus Universitet (Svart Kristiansen, Roesdahl & Graham-Campbell red. 2015). I det følgende sammenfattes (i et personligt udvalg) de væsentligste træk med tilføjelse af de senere års udvikling.

Feltet skabes

Interessen for middelalderen og nyere tid har lange rødder tilbage i tiden, mens nyeste tid er et senere tilkommen skud på stammen. Dengang som nu var der mange forskellige aktører.

I 1820érne gjorde N.L. Høyen, professor i kunsthistorie i København, en række iagttagelser vedrørende de danske kirkers bygningsdetaljer, udsmykning og inventar, som lagde grunden til en række forelæsninger og publikationer. Næsten samtidig hermed udkom Christian Jürgensen Thomsens *Ledetraad til Oldnordisk Oldkyndighed* i 1837. Den er kendt for sin inddeling af Oldtiden i tre perioder, men mindre påagtet er den efterfølgende udførlige beskrivelse af "Sager fra den kristelige Tid", samt tillægget "Mærkværdigheder, som ere yngre end Middelalderen". Skriftet kom til at danne baggrund for de første mere systematiske og mere bredt funderede forelæsninger i 1837–38 i "Middelalderens Archæologie" af historiker E.C. Werlauff (Lassen 1988).

Nationalmuseet har som landets hovedmuseum med en række særlige ansvarsområder spillet en naturlig og central rolle i feltets udvikling. Her har der tilbage til museets oprettelse i 1807 været særligt

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

fokus på kirker, borge og voldsteder, Grønland, mønter og medaljer samt danefæ, og en lang række projekter er udsprunget herfra. Kirkerne var den monumentgruppe, som tidligst tiltrak sig opmærksomhed, og museets særlige ansvar overfor de danske kirker ses både i den langvarige og systematiske udgivelse af værket *Danmark Kirker* siden 1933 samt museets særlige ansvar i forbindelse med undersøgelser og bevaring af kirkebygningerne og deres inventar. I 1920'erne og frem til de første efterkrigsår var der en betydelig arkæologisk virksomhed, hvor inspektører som C.M. Schmidt og C.G. Schulz, begge uddannede arkitekter, stod bag udgravningen af en række at landets mest betydelige monumenter, og i den helt anden ende af den sociale skala arbejdede A. Steensberg i 30-60'erne med udgravning af middelalderens og nyere tids bondegårde (Andersen 2015).

Også en række lokalmuseer og dygtige amatører var vigtige i den første formative periode (Madsen 2015). Middelalderen såvel som nyere tid blev undersøgt af personer med meget forskellig faglig baggrund og dermed også forskellige spørgsmål og metodiske tilgange. I løbet af den første halvdel af 1900-tallet blev der oprettet museer over hele landet, og selv om forhistorisk arkæologi var den primære interesse, blev der også undersøgt bygningsværker og kulturlag fra yngre perioder. Formelt havde Nationalmuseet ansvaret for alle arkæologiske udgravninger, men samtidig med at lokalmuseerne i løbet 1960erne fik en professionel ledelse, begyndte Nationalmuseet at decentralisere ansvaret for den antikvariske virksomhed. To udgravninger, Grønnegadeudgravningen i Ribe i 1955–56, samt Århus Søndervold i 1964–65, annoncerede byarkæologiens ankomst til Danmark. Det blev en vigtig motor for middelalderarkæologiens udvikling.

En ny antikvarisk lovgivning i 1969, gav nu også beskyttelse til ikke blot synlige, men også usynlige fortidsminder, og samtidig kunne det nyoprettede Rigsantikvariat bede de kulturhistoriske museer om at varetage de nye nødudgravninger på rigsantikvarens vegne.

Middelalderarkæologi, institutionalisering og professionalisering

Med den øgede antikvariske virksomhed stod behovet for en formaliseret uddannelse i middelalderens materielle kultur efterhånden klart, og i 1971 oprettedes Lærestolen i Middelalderarkæologi ved Aarhus Universitet med Olaf Olsen som fagets første professor. Det var oprindeligt planen, at faget skulle have heddet Historisk arkæologi i anerkendelse af, at også eftermiddelalderlige perioder var vigtige, men det blev forhindret af Klassisk arkæologi (Olsen 2015, s. 53). Faget blev dermed etableret som Middelalderarkæologi med inddragelse af vikingetiden. Introduktion af skriftlige kilder et sted i vikinge-

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

tiden var en af flere parametre for afgrænsningen ned i tid, mens den øvre grænse i midten af 1500-tallet snarere havde afsæt i et kronologisk-historisk periodebegreb skabt i 1600-tallet (Roesdahl 1997, s. 40).

Som en ny disciplin lå vægten på at undersøge det, som adskilte faget fra forhistorisk arkæologi: byerne, kirkerne og klostrene, borgene, og en umådelig står mængde genstande, som kom frem ved anlægsarbejder. På mange måder afspejlede emnefelterne det middelalderlige standssamfund, bønderne var dog fraværende, måske fordi de snarere repræsenterede kontinuitet med det, som den nye disciplin forsøgte at definere sig imod, nemlig forhistorien, og så skulle bønderne i øvrigt findes ude i det åbne land, den del af arbejdsmarken, som endnu ikke var befolket af middelalderarkæologer. Tyngdepunkt i emner understøttede også definitionen af fagets metodiske særtræk i forhold til forhistorisk arkæologi og historiefaget: studiet af fortiden i en kombination af materiel kultur, skriftlige kilder og billeder. Et særkende var også, at faget skulle håndtere den store del af den materielle kultur, som ikke var jordfundet, eksempelvis kirkeligt inventar og de mange bygninger, heraf nogle ruinerede, andre stadig i brug (Roesdahl 1997, s. 41). Dette særkende er gentaget ved flere lejligheder, men karakteriserer netop de særligt studerede emner, ikke de glemte middelalderbønder. Middelalderarkæologien havde som en ung disciplin rigeligt med emner at løfte, og i starten få personer at løfte med, og oversåi den forbindelse nødvendigheden i også at studere kontinuitet og lange linjer.

Den første generation af middelalderarkæologer kunne snart komme ud på museerne, hvorfra opbygningen af middelalderarkæologien som felt begyndte at tage fart samtidig med 70'ernes og 80'ernes store infrastrukturprojekter med udbygning af motorvejsnettet, udlægning af naturgas og nybyggeri i de middelalderlige bykerner over hele landet. En revision af museumsloven i 1984 gav de lokalhistoriske museer et øget antikvariske ansvar og krav om professionalisering, hvilket betød ansættelse af middelalderarkæologer rundt omkring i landet og en øget udgravningsaktivitet.

En anden vigtig katalysator for forskningsfeltets udvikling var Projekt Middelalderbyen (påbegyndt 1977), som havde hjemsted på afdelingen. Her blev indsamlet diverse kilder i ti udvalgte middelalderbyer, og materialet blev efterfølgende analyseret med henblik på at udpege områder, hvor en arkæologisk udgravning ville kunne løse centrale spørgsmål omkring alder og topografisk udvikling (Krongaard Kristensen & Poulsen 2016, s. 29-30). Projektet inspirerede mange museer, der hidtil havde været primært forhistorisk orienteret, til også at begynde udgravninger i deres by (Madsen 2015, s. 133).

Med et voksende antal middelalderarkæologer spredt over landet opstod der nu behov for fora, hvor

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

man kunne diskutere fagets metode og teori på tværs af universitet og museer, museumsinspektører, projektansatte arkæologer og studerende. På den baggrund opstod en række netværk, hvoraf flere har vist sig særdeles levedygtige, nemlig Land og by (i tæt samarbejde mellem svenske og danske primært arkæologer og historikere), Middelalderarkæologisk Forum (med et stort studenterengagement), Byarkæologiske Møder i Ribe, samt netværk med mere periodevis mødeaktivitet som Middelalderarkæologisk Metodenetværk og Landsbypuljen.

Middelalder- og Renæssance-arkæologi og det lange tilløb

Selv om fagets tyngde lå i vikingetiden og middelalderen, så var der i slutningen af 80'erne og begyndelsen af 90'erne en stigende interesse for og forskning i nyere tid, både på afdelingen og på museerne. Et temabind i *hikuin* 1991, som samlede bidrag fra seminaret "Arkæologi og renæssance" på Koldinghus i 1990, viste nogle af de første synlige tegn på, at middelalderarkæologien var ved at udvide interesseområdet op i tid. Arkæologer havde i årevis skullet forholde sig til eftermiddelalderlige anlæg i udgravninger (som på det tidspunkt ikke var beskyttet af lovgivningen). Diskussionen om middelalderarkæologiens redefinering som historisk arkæologi i Sverige (eks. Meta 1988/1-2) og Norge (eks. Meta 1992/4) dannede baggrund for en tilsvarende debat i Danmark i begyndelsen af 90'erne. Tanker om en udvidelse op i tid mødte ikke udelt begejstring: "grav lortet væk", som det noget ufølsomt blev formuleret på årsmødet i Middelalderarkæologisk Forum i 1993 med den begrundelse, at arkæologien alligevel ikke kunne bidrage med andet, end hvad de skriftlige kilder kunne fortælle. Det repræsenterede dog ikke et generelt synspunkt på faget og blev også efterfølgende imødegået i et af tidens få debatindlæg (Jensen 1993; Poulsen 1994). I forbindelse med sin tiltrædelsesforelæsning som professor i 1996 pegede også Else Roesdahl på det stigende behov for en "nyere tids arkæologi" (Roesdahl 1997, s. 40–41).

Det blev imidlertid en række store anlægsarbejder i byerne, særligt i København, som for alvor satte nyere tid på den antikvariske dagsorden (Svart Kristiansen 2006, s. 474–477). Afgørende var en ny museumslov i 2002, som gav nye antikvariske og økonomiske rammer for arkæologisk virksomhed: loven omfattede nu ikke kun fortidsminder fra "ældre tider", men fra "tidligere tider og de sammenhænge de indgår i", og hermed fik museerne nu tydelig lovhjemmel til at undersøge bevaringsværdige fortidsminder fra nyere og nyeste tid på bygherrebetalte undersøgelser. Samtidig gav den museerne ansvar for kulturarv og deltagelse i lokalplansarbejde, men dog uden medfølgende økonomisk støtte. For undersøgelser af eksempelvis bygninger fra nyere og

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

nyeste tid er det i øvrigt et væsentligt problem, som jeg dog ikke skal uddybe nærmere her (Svart Kristiansen 2011).

På Moesgård var der enighed om et behov for en udvidelse af uddannelsen, men ikke omfanget og karakteren. Skulle det nye fag være Middelalder- og Renæssancearkæologi, Middelalder- og Nyere tids arkæologi eller Historisk arkæologi? Skulle det være en udvidelse i tid, metode og/eller teoretisk perspektiv? I 2005 blev uddannelsens profil ændret til Middelalder- og Renæssancearkæologi (Roesdahl 2015, s. 29), altså en periodeudvidelse til 1660. På det tidspunkt var der allerede bevægelse imod en nyeste tids arkæologi i den antikvariske praksis, mest markant i forbindelse med arkæologiske undersøgelser i forbindelse med anlæggelsen af Metroen i København (1998 – i dag) med omfattende undersøgelser i kanten af og uden for den middelalderlige bykerne. Den i fleres øjne forspildte chance for synkronisering af universitetets uddannelsesprofil og de kulturhistoriske museer behov for metodisk og teoretisk oprustning til at varetage den nye arbejdsmark defineret i museumsloven 2002 vakte ærgrelse (Høst-Madsen & Harnow 2012, s. 48).

Initiativet til den videre udvikling af nyere og særligt nyeste tids arkæologi kom i de efterfølgende år fra flere museer, blandt andet fra Odense Bys Museer og Københavns Bymuseum med konferencen "Across the North See" (Harnow et al. 2012) i forbindelse med et møde i Post-Medieval Society i Danmark i 2009. Mødet gav anledning til at få overblik over feltet af større undersøgelser af nyere og nyeste tid, ikke blot dem med et arkæologisk udgangspunkt, men også undersøgelser fra andre fagmiljøer, eksempelvis af industribygninger og boligkvarterer (Høst-Madsen & Harnow 2012, s. 47).

Historisk arkæologi – nu og i fremtiden

Usikre tider for små universitetsfag fik Afdeling for Middelalder- og Renæssancearkæologi og Afdeling for Forhistorisk arkæologi til i 2012 at slå sig sammen i en mere "robust" afdeling, som det hedder i moderne, økonomisk managements-retorik, der i stigende grad er offentlige institutioners virkelighed. I forlængelse heraf blev udarbejdet en ny og fælles studieordning i 2016 (med specialisering i begge fagligheder). Ud over at sammenlægningen var universitetspolitisk nødvendig, forsøgte den nye studieordning at imødekomme den almene udvikling af arkæologien som videnskab og behovet for at følge den nyeste museumslovs udvidede fortolkning af tidsrammen for væsentlige fortidsminder. Samtidig hermed benyttede faget muligheden for at opbryde den middelalderlige standslære i en ny kursusstruktur og ændre navn til Historisk arkæologi for hermed skabe rum til at engagere sig i nyere og nyeste tid (Svart Kristiansen &

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

Riede 2018). I 2019 vil også kandidatuddannelsen blive ændret til en fælles kandidatstudieordning for forhistorisk arkæologi, historisk arkæologi og klassisk arkæologi med hver deres specialisering

Historisk arkæologi blev på Moesgård defineret som arkæologiske undersøgelser af vikingetid, middelalder, nyere og nyeste tid, og altså ikke den anglo-saksiske og amerikanske særlige reservation af begrebet til eftermiddelalderlige perioder, ofte med en række særlige spørgsmål knyttet dertil. Det er imidlertid således betegnelsen bruges, i hvert fald i forhold til periodeafgrænsning, i Høst-Madsen og Harnows beskrivelse af det nye forskningsfelt (2012): Historisk arkæologi rummer som betegnelse flere betydninger for feltets forskellige aktører.

I år producerer vi på Moesgård den første årgang af bachelorer i Historisk arkæologi. Efter første gennemløb vil der formodentlig være anledning til at gøre forløbet endnu skarpere, også i forhold til de særlige muligheder, som ligger i arkæologiens møde med ny kildetyper. Her venter desuden en interessant afprøvning af relationer mellem arkæologi, antropologi og historie (Svart Kristiansen 2015, s. 66–67), eventuelt i et interdisciplinært samarbejde med afdelingens anden kandidatuddannelse i Sustainable Heritage Management med henblik på at identificere metoder og teoretiske perspektiver, der kan drive nyeste tids arkæologi frem. De studerende er allerede i det små begyndt at kombinerer de to uddannelser, og det tegner godt.

Et "material turn" inden for andre fagfelter, der også arbejder med middelalder, nyere tid og samtid, gør ikke arkæologiens forankring i den materielle kultur unik. Jeg tror imidlertid, at arkæologien vil kunne bringe nye perspektiver ind i spørgsmål, som ellers traditionelt diskuteres af andre fagligheder, gennem arkæologiens systematiske tilgang til data, og forankring af disse i tid og rum. Lige som arkæologien har vist nye veje i undersøgelser af eksempelvis masseudryddelseslejre under 2. Verdenskrig og andre folkemord (Theune 2013), vil et arkæologisk perspektiv på eksempelvis The Anthropocene fremadrettet kunne vise sig værdifuldt (Riede et al. 2016).

Ud over at være optaget af at stille spørgsmål til nye og udvidede rammer, skal den historiske arkæologi også udvide perspektivet inden for eksisterende felter. Her må man igen pege på byarkæologien som en central motor for fagudvikling, denne gang med udgangspunkt i Centre for Urban Network Evolutions (UrbNet) med hjemsted på Moesgård. Her afprøver man i en højopløselig skala nye former for møder mellem naturvidenskab, arkæologiske kontekster og genstande med henblik på at flytte grænsen for, hvilke spørgsmål man kan stille.

Arkæologiens metamorfoser

Forskningsfeltets fremtid ligger i møder, ikke blot inden for faget,

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

men også i møder med andre fagligheder. Det er her, at grænser redefineres og nye spørgsmål stilles. Det er altid gavnligt for et fags selvforståelse og retning at definere grænser. Det har vi gjort en del, da faget var ungt og middelalderarkæologi. Grænser må imidlertid ikke være et mål at mål i sig selv, men et middel til at forstå, hvordan de kan skubbes, flyttes, omdefineres. Med afsæt i faget historisk arkæologi kræves i endnu højere grad end tidligere samarbejde mellem fagligheder, og grænserne bliver til stadighed mere diffuse. Middelalderarkæologi, Middelalder- og Renæssancearkæologi, Historisk arkæologi: de mange navne afspejler forskningsfeltets udvikling som arkæologiens metamorfoser, og selv om der ikke er tale om brud, afspejler de dog irreversible retningsskift i fagets og forskningsfeltets udvikling.

Mette Svart Kristiansen
Lektor, phd
Afdeling for Arkæologi og kulturarvsstudier
Aarhus Universitet
E-post: markmsk@cas.au.dk

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

Referenser

• Andersen, Michael 2015. Medieval archaeology and the National Museum of Denmark – today. Medieval Archaeology in Scandinavia and Beyond. History, trends and tomorrow. Svart Kristiansen, Mette, Roesdahl, Else & Graham-Campbell, James (red.). Højbjerg, Aarhus University Press, s. 111–125

• Harnow, Henrik, Cranstone, David, Belford, Paul & Høst-Madsen, Lene 2012 (red.). Across the North Sea. Later Historical Archaeology in Britain and Denmark, c. 1500-2000 AD. Odense, University Press of Southern Denmark

• hikuin 1991 (18). Arkæologi og renæssance

• Høst-Madsen, Lene & Harnow, Henrik 2012. Historical Archaeology and Archaeological Practice in Denmark. Across the North Sea. Later Historical Archaeology in Britain and Denmark, c. 1500-2000 AD. Harnow, Henrik, Cranstone, David, Belford, Paul & Høst-Madsen, Lene (red.). Odense, University Press of Southern Denmark, s. 39–49

• Jensen, Vivi 1993. Historisk arkæologi. Hvor går grænsen? Fortid og Nutid 1993:3, s. 243–250

• Lassen, Thomas W. 1988. Til forelæsning i Middelalderens Archæologie – for 150 år siden. hikuin 1988 (14), s. 337–342

• Liebgott, Niels-Knud 1989. Dansk middelalderarkæologi. København, Gad

• Madsen, Lennart S. 2015. The professionalization of medieval archaeology in Denmark – from the enthusiastic amateur to a medieval archaeologist at every museum. Medieval Archaeology in Scandinavia and Beyond. History, trends and tomorrow. Svart Kristiansen, Mette, Roesdahl, Else & Graham-Campbell, James (red.). Højbjerg, Aarhus University Press, s. 127–139

• Meta 1979–2016, 2015–2017

• Olsen, Olaf 2015. The first ten years – why and how. Medieval Archaeology in Scandinavia and Beyond. History, trends and tomorrow. Svart Kristiansen, Mette, Roesdahl, Else & Graham-Campbell, James (red.). Højbjerg, Aarhus University Press, s. 51–55

• Poulsen, Bjørn 1994. Grav lortet væk? Fortid og Nutid 1994:2, s. 181–185

• Riede, Felix, Vestergaard, Christina & Fredensborg, Kristoffer H. 2016. A field archaeological perspective on the Anthropocene. Antiquity 2016 (90) issue 354, s. 1–5

• Roesdahl, Else 1997. Dansk middelalderarkæologi – nu og fremover. Tiltrædelsesforelæsning Aarhus Universitet 11. april 1996. Meta 1997:2, s. 33–47

• Roesdahl, Else (red.) 1999. Dagligliv i Danmarks middelalder – en arkæologiske kulturhistorie. Århus, Aarhus University Press

• Roesdahl, Else 2000. Om middelalderarkæologi og historie. Replik til Niels Lund. Historisk Tidsskrift 2000:1, s. 238–240

• Roesdahl, Else (red.) 2003. Bolig og familie i Danmarks middelalder. Højbjerg, Jysk Arkæologisk Selskab

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

• Roesdahl, Else 2015. 40 years of medieval archaeology at Aarhus University. Medieval Archaeology in Scandinavia and Beyond. History, trends and tomorrow. Svart Kristiansen, Mette, Roesdahl, Else & Graham-Campbell, James (red.). Højbjerg, Aarhus University Press, s. 21–50

• Svart Kristiansen, Mette 2006. Renæssance, arkæologi – og bønder. Renæssancens verden. Tænkning, kulturliv, dagligliv og efterliv. Høiris, Ole & Vellev, Jens (red.). Aarhus, Aarhus University Press, s. 473–490

• Svart Kristiansen, Mette 2011. Bygninger – i krydsfeltet mellem æstetik og kulturhistorie. Arkæologisk Forum 2011 (24), s. 27–31

• Svart Kristiansen, Mette 2015. The future for the past. Medieval Archaeology in Scandinavia and Beyond. History, trends and tomorrow. Svart Kristiansen, Mette, Roesdahl, Else & Graham-Campbell, James (red.). Højbjerg, Aarhus University Press, s. 57–72

• Svart Kristiansen, Mette & Riede, Felix 2018. Mellem vision og det muliges kunst. Ny bachelor- og kandidatuddannelse i arkæologi på Aarhus Universitet. Arkæologisk Forum 2018 (38), s. 28–32

• Svart Kristiansen, Mette, Roesdahl, Else & Graham-Campbell, James (red.) 2015. Medieval Archaeology in Scandinavia and Beyond. History, trends and tomorrow. Aarhus, Aarhus University Press

• Theune, Claudia 2013. Archaeology and Remembrance 2013. The Contemporary Archaeology of Concentration Camps, Prison-of-War Camps, and Battlefields. Historical Archaeology in Central Europe. Mehler, Natascha (red.). Rockville, Society for Historical Archaeology, s. 241–259

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50

Downloaded by 216.73.217.143 2026-11-04 08:41:50